द्युनाथवसोर्वविद्यशापेन भीष्मरूपत्वाविर्भवत्या भा॰आ॰ ९७अ॰ दृश्या। [भिन्ने।

पुराविद् त्रि॰ पुरा पुराहृत्तं वेत्ति विद्-क्विप्। पुराहृत्ता-

पुराहृत्त न॰ पुरा पूर्वकालिकं हृत्तम् यत्र। १इतिहासे पूर्व-तनकथने भारतादौ अमरः। कर्म॰। २पूर्वतनहृत्तान्ते च।

पुराभाङ् पु॰ पुराणि शत्रुपुराणि सहते अभिभवति सह-क्विप् पूर्वपददीर्घः। १शत्रुपुराभिभावके २इन्द्रे च। कलि-पदान्ते च "सहेः साडः सः" पा॰ षत्वम् ऋ॰। ७१४ अन्यत्र न षत्वम्। [तायां राजनि॰।

पुरासिनी स्त्री पुरं स्टकमस्यति अस-णिनि। सप्तदेवीन-

पुरासुहृद् पु॰ पुरस्य त्रिपुरस्यासुहृत् शत्रुः। त्रिपुरारौ महादेवे हेमच॰।

पुरि(री) स्त्री पूर्यते पृ-इ किच्च। १नगरे २मद्याङ्ग उज्ज्वटः॰ वा ङीष्। ३राजनि त्रि॰ मे॰। तत्र जिगीषु नगरे वर्णनीयपदार्थाः भा॰व॰ दर्शिता यथा

"अभिषेचेच सर्वेच तत्र युद्धमवर्त्तत। पुरी वैजयन्ताद्भि-र्हिता वपताका सतोरणा। सचक्रा सध्वजा चैव सयन्त्रशतका तथा। सोपशल्यप्रतोलीका साट्टाट्टा-लकगोपुरा। सचक्रपट्टिशी चैव सोल्काजातावपोषिका। सोष्ट्रिका भरतश्रेष्ठ! समेरीपश्वानका। स तोमराङ्कुशा राजन्! सशतघ्नीकवाङ्कुशा। सभुशुण्ड्यश्मगुडका सायुधा सपरश्वधा। सोहचर्मवसी चापि सग्निः सगुडष्टङ्किका। शास्त्रदृष्टेन विधिना सयुक्ता भरतर्षभ!। रथैरनेकैर्विविधैर्गजाश्वोष्ट्रवाटिभिः। पुरुषैः कुरुशार्दूल! समर्थैः प्रतिवारणे। अतिख्यातकुलैर्वीरैर्दृष्टवीर्यैश्च संयुगे। मध्यमेन च गुल्मेन रक्षिभिः शा सुरक्षिता। उद्धिग्नगुल्मैश्च तथा रथैश्च सपताकिभिः। आघोषितश्च नगरे न शातव्या सुरेति वै। यस्माद् परिरक्षद्भिरश्वगोरथादिभिः। प्रमत्तेष्वभिघातं हि कुर्याच्छाल्वो नराधिपः। इति कृत्वाऽप्रमत्तास्ते सर्वे हृष्टाग्रन्थकाः स्थिताः। आनर्तास्, तथा सर्वे भट नर्त्तकसाधनाः। वर्द्धकिभिर्वासिताः क्षिप्रं रथकृद्भिर्विसर्जनम्। संक्रमा मेदिताः सर्वे नावश्च प्रतिषेधिताः। परिखाश्चापि कौरव! क्रोशैः सुमिश्रिता कृताः। उदकानाः कुरुश्रेष्ठ! तथैवाश्वरोधयाः। सकलात् क्रोशमात्रस्य कारिता विषमा च भूः। प्रकृत्या विषमं दुर्गं प्रकृत्या च सुरक्षितम्। प्रकृत्या चाप्युपेतं विशेषेण महाऽगम!॥ सुरक्षितं सुगुप्तं च सर्वायुधसमन्वितम्। तत्पुरं भरतश्रेष्ठ! यथेन्द्रभवनं तथा। न चाशक्तोऽभिनिर्वाति न चाशक्तः प्रवेक्ष्यते। इत्यात्मकपुरी राज्ञ कृता सौभसमागमे। अक्षरश्चापि सर्वांश्च चक्ररेषु च कौरव!। यत्तं बभूव राजेन्द्र! पभूतनलवालिनत्। दत्तवेतनभक्तं च दत्तायुधपरिच्छदम्। कृतोपधानं च तदा बलमाहीन् महाभुज!। न कुप्यवेतनी कश्चित् नातिक्रान्तवेतनो। नातुपहन्यतः कश्चित् नाहृष्टपराक्रमः। एवं सुविहिता राजन् द्वारका भूरिदक्षिणा। शाल्वेन सुगुप्ता च राज्ञा राजीवलोचन!" भा॰व॰१५अ॰। "अभितः परितः सपरितश्चायुधानां सरथं निःसरथमभिसारक्षेत्रेण सर्वेणाभिद्रुत्य सर्वाभ्यो दिग्भ्यो युगपद्विरलायुधसमूहागमेनेत्यर्थः। पताका ध्वजाश्च तोरणानि बहिर्द्वाराणि चक्राणि योधगणाः कुड्याश्चाश्वयन्त्राणि भाषायां (बुरुज)इति संज्ञानि। अन्ये तु विष्वमूलोत्सर्जनमहङ्गाणि कुड्या इत्याहुः उदाहरन्ति च "कल्पान्ते कुड्यमहङ्गाणि रथस्योपरि धूरपि विष्वमूलस्यर्गगुडार्थं करादिसर्गं उच्यते" इति। वन्नागशाग्नेयौषधवत्तेन दहतृपिण्डोत्क्षेपणीनि सङ्घानि(कलान) इति संज्ञानि शुण्डाणि सीसगुलिकोत्क्षेपणानि (बन्दुक) इति संज्ञानि। खनकाः सुरङ्गद्वारा गुप्तमार्गकर्त्तारः। उपशल्या लोहशल्याः कीलास्तद्युक्ताः प्रतोल्यो रथ्यामार्गा यस्यां सा अट्टालिका उपरिगृहाः गोपुराणि साट्टानि अट्टेनाट्टेन सहितानि अट्टालकादीनि यस्यां सा साट्टेति विशेषणम् उपशल्यस्य सामान्यस्य रथ्यायाश्चाट्टस्य संबध्यते। चक्रपट्टिशी सैन्यनिर्याहिका (मोर्चा) इति लोकप्रसिद्धा। सोल्काजातावपोषिका सोल्कजातं ज्वालासहितमुल्कं यस्यां सा सोल्काजाता अवपोषिकाश्चाः योषिकाश्चन्द्रवद्राः काष्ठपाषाणादयो रिपूणामुपरिपातनाय यस्यामिति प्राहुः। उष्ट्रैर्वोल्का प्राणहरत्वाद्यन्त्रोत्क्षिप्तो गोलः सजातं सकाष्ठदण्डलोहमयमाग्नेयं प्रहरणं (बाण) इति भाषायां प्रसिद्धं तयोरप्रत्याक्षेपणशीलयोपोषिकाः पातयित्र्यो ऊन्तमयः शक्तयः कर्णावेष्टदलशक्ति सदृशास्तद्युक्ताः सोल्काजाताश्चपोषिकाः। उष्ट्रिका चर्ममयानि भाण्डानि सर्टिवेनि पाठे पाठस्य आयुधविशेषाः। अश्मगुडका पर्यस्तीकृताः पाषाणाः लोहमयानि चर्माणि कमठपृष्ठाकाराणि प्रहारवारकाणि (ढाल) भाग्निः आग्नेयौषधसहिता गुडागोलकः प्रक्षिप्तकाष्ठदृत्क्षेप कंदन्धाणि शत्रूणामुपरिपातनाय तप्तोष्णो द्रवीभूतो